

1726.

1. Albinus, Francus Henricus: De eo, quod iudici competit
ex officio secundum ordinationem processus Saxonicus
recognitionem.
2. Bestineller, Geth. Christ. Ad. j. iur. d. c. De casus:
lectori benevolus s. p. d. (et Disputationem Georgii
Friederici Beyeri iussit)
3. ^{Bestineller, Geth.} ~~Pfeiffer~~ Christ. Henricus: De poenitentia in
delictis ejusque effectu.
4. ^{Bestineller, Geth.} ~~Pfeiffer~~ Henricus: De imperio peregrinorum
in ^{primis} occasione in Germania
5. Tubingus, Francus Fredericus: Poeticum in sermone vet.
ris exemplo Latini declaratum.
6. Hamaccus, Christianus: De Saxonicis jura ad artium
revocandi ratione omnium jura docendi publicum
extra ordinem ab Augustissimo rege . . . in acad.
Pileus. uti solent . . . et iustitiam exponit.

1726.

7. Hansen, Martinus: De peccato silentii
8. Hansen, Martinus: Dissertationem moralem, qua rationes exponuntur cur Franciscus I Galliarum rex et jurjurandum Carolo V. Imperatori haud servatum perjurium censeri debeat? examini submisit.
9. Holmannus, Samuel Christianus: De jure consequentiarum
- 10^{a^{ta}} Kemmerichius, Dieder. Hermannus: De secretariis protonotariis et actuariis jurisdictionis. 2 Tomi.
11. Kemmerichius, Dieder. Hermannus: De jure de non evocando Electorum principum et statuum Imp. ~~aliorum~~ ab omnique immediata et medietate.
12. Kraurus, Fr. Godtfredus: De liberis ex matrimonio inter spurium stupratumque ab alio, incestu natis.
13. Kraurus, Fr. Godtfredus: De interpellatione praescriptionis
14. Kraurus, Fr. Godtfredus: Specimen prudentiae de

donis a pupillis accipiendis est obsequia.

15. Luescher, Mart. Goldschaff. De iudicio circa ~~two~~ abortum
conseruatum ferendi.
16. Luescher, Mart. Goldschaff. De sensationibus Praeterea
imperfectis
17. Luescher, Mart. Goldschaff. De intellectu imparo
18. Luescher, Mart. Goldschaff. De natura sensuum exterosorum
hominis
19. Mejer, Henr. Gerhardi: De intellectu imparo.
20. Mencken, Godefr. Ludovici, Ord. jur. ... Decana: lector
honoris s. p. d. (ad Disputationem solemnem Caroli
Ludovici Sautii invitat.)
21. Mencken, Godefr. Ludovici, Ord. juris. ... Decana:
Lectori honoris s. p. d. (ad Disputationem Iu-
ni Friderici Clementi invitat.)
22. Mencken, Godefr. Ludovici: De limitatione principis com-
munitarii immediata.
23. Ruehringius, Franc. Christophori: Dissertallionem
... qua rationes conferuntur cum Francisco I
Gottmanni res de iuramento Carolo V. Temp. hanc
seruatum perjurum censeri non debeat? submittit.

24. Spener, Jac. Carolus: De vera origine comitatus
 Palatinorum Casareorum seu comitum 1. Palatis
 Lateranensis dicitur atque . . . causas dicit
 ad solennia honorum phitropiceorum . . .
 notatendam . . . in Fort
25. Spener, Jac. Carolus: De imperio peregrinorum prin-
 cipum maxime in Germania
26. Stenzelius, Christ. Gottf: De philtris rite examinandi
 et dignificandi. Von Lieber-Träncker
27. Vater, Christianum: De passionibus colicis et iliacis
28. Wucher, Dr. Ballhorn: Dissertatio iur. juridica,
 qua sententiam de obligatione ex pacto sponsa-
 liti, quod vulgo Fa. Wort ~~et~~ vocatur . . . adversus
 non objectiones defendit.
29. Wucher, Joannes Fredericus: De pueris infanticidiorum
 in specie

1726 9/5
4
Q. D. B. V.
DISSERTATIONEM MORALEM

QVA
RATIONES EXPONVNTVR

C V R

FRANCISCVS I
GALLIARVM REX OB
IVSIVRANDVM CAROLOV
IMPERATORI HAUD
SERVATVM PERIVRVS
CENSERI DEBEAT

PRAESIDE

MARTINO HASSEN

MORALIVM ET CIVILIVM P. P

PATRONO FORTVNARVMQVE SVARVM
AMPLIFICATORE PIE COLENDO

IN

ILLVSTRI AD ALBIM ACADEMIA

D. XXI. DECEMBR. M DCC XXVI

PLACIDO DOCTORVM EXAMINI

SVBMITTET

AVCTOR

IOANN. CHRISTOPH. ROEHRING

LL. ARTIVM MAGISTER

ET IVR. VTR. CANDIDATVS

VVITTEBERGAE, LITERIS GAEBERTIANIS

FRANCOIS
GALLIARVM REX OR
IVSIVRANNDVM CAROLO
IMPERATORI HAVD
GENEBI DEBIT
MARTINO HASSEN
PATRONO FORNARVM SVARVM
IOANNI CHRISTOPHO ROERING

VIRIS
PLVRIMVM REVERENDO, AMPLISSIMO
CLARISSIMOQVE

DN. M. IVSTINO
VVEYRAVCHIO

ECCLESIAE BEIERSTORFFIENSIS PASTORI
LONGE MERITISSIMO

ET

NOBILISSIMO, AMPLISSIMO, CONSVL-
TISSIMOQVE

DN. CHRISTOPHORO
VVEYRAVCHIO

CIVITATIS SCHMIEDEBERGENSIS
PRAETORI GRAVISSIMO

PATRONIS, FAVORIBVS ET AVVNCVLIS
OMNI, QVO PAR EST, CVLTV
PROSEQVENDIS

PUBLICVM HOCCE SPECIMEN
TANQVAM
PIETATIS ET OBSERVANTIAE MONIMENTVM
INDVSTRIAEQVE SVAE FRVCTVM
SACRVM ESSE CVPIT
DIVINVM BENEDICTVM
VITAM LONGAM

ET
PROSPERRIMOS OMNIVM CONSILIORVM
FACTORVMQVE SVCCESSVS

EX
ANIMO PRECATVS
SANCTISSIMA AMORIS LEGE
REVINCTISSIMVS

IOANNES CHRISTOPHORVS ROEHRINGIVS
LL. ARTIVM MAGISTER
ET IVR. VTR. CAND.

V I R O
NOBILISSIMO CLARISSIMOQVE
DN. IO. CHRISTOPHORO
ROEHRINGIO

SAPIENTIAE ARTIVMQVE INGENVARVM
MAGISTRO AC I. V. CANDIDATO

DIGNISSIMO

AUCTORI - RESPONDENTI DOCTISSIMO

S. P. D.

P R A E S E S.

Q Vanquam philosophiae, praesertim practicae,
tanta est utilitas, ut sine ea nec scientia alia recte
adhiberi, nec societas ulla conseruari possit, ta-
men non desunt homines, ceteroquin inter eruditos su-
um profitentes nomen, qui, sordere sibi philosophiam,
non magis ore, quam facto declarant. Maxime ex illis,
E qui

qui iuris civilis disciplinam colunt, plurimi in eam adducuntur opinionem, ut philosophia facile se carere posse, arbitrentur. A falsa hac persuasione TE prorsus alienum esse, VIR NOBILISSIME, ardens illud studium, quod etiam nunc in philosophia collocas, magno est argumento. Non enim fatis habuisti, communes ex philosophia notiones animo, ut vulgo solet, comprehendisse, sed doctrinis in perfectioribus diu multumque es uersatus. Neque aliam, puto, causam subesse, cur uariarum quoque linguarum, ueluti Gallicae, Italicae et Anglicae, amore capiaris, nisi quod earum ope praestantissima quaeque scripta intelligi, haustisque inde praeceptis philosophiae pariter ac iurisprudentiae partes quam plurimas perpoliri posse, probe perpendas. Quemadmodum itaque haec duo studiorum genera, arcto inter se uinculo colligata, simul tractasti, ita maximorum quoque uirorum exempla secutus, sapientiae artiumque ingenuarum magistri ac doctoris titulum gerere haud erubescis. Quid? quod eundem rite exornaturus, docendique facultatem eo adepturus nomine, hanc dissertationem, ex meo quidem consilio, at Tuo tamen Marte elaborare, meque praeside, in publico doctorum consessu habere constituisti. Macte nunc egregia animi Tui uirtute, CLARISSIME MAGISTER, macte singulari rerum diuinarum humanarumque intelligentia, macte assiduo litterarum interiorum studio. Sic ueniet tempus, cum, uti sementem fecisti, ita metes, amplissimumque eruditionis fructum consequeris.

Vale. Scribebam Vitembergae pridie Idus Decembris. M DCC XXVI.

INTROITVS

Quidem is uideri nolo, qui ulli Genti, nedum Gallicae, eas uel inuidere, uel detrahere laudes sustineam, quas siue linguae cultioris siue morum politiorum fama eidem comparat. Nec fidem Gallorum, multis testimoniis (a) pro lubrica et fallaci habitam, suggillare conor. Id tamen adulationi Gentis, Regum suorum amantissimae, dare non pos-

sum, ut pessimos illos perfidiae actus, quos ab ipsis identidem perpetratos fuisse, historia clamat, uel excusem, uel approbem. Qualis actus cum sit uiolatio fidei, a Francisco I. Galliae Rege Carolo V. Imperatori iuratae, occasionem inde sumsi, argumentum Academicum conscribendi, idque duas complexum sectiones, unam *historicam*, alteram *dogmaticam*.

(a) Vid. SCHOWARTI *dissert. An pacta ob necessitatem publicam inita, cessante necessitate, sint seruanda?* §. 5.

SECTIO PRIMA

HISTORICA

§. I.

Mortuo Maximiliano Caesare, auo Caroli, Hispaniarum Regis, hic a praecipuis consiliariis, qui ipsum in Hispaniam secuti fuerant, propterea ad ambiendum imperium incitabatur, quia ad res domini sui stabiliendas pertinere existimabant, ut Caesar designaretur. Cum uero nosset, Imperatoriae pariter dignitatis cupiditate Franciscum I. Galliae Regem

gem flagrare, offensionis euitandae causa, animi sui propositum illi curauit significandum. Et licet illa controuersia maximi esset momenti, ac felix huius rei euentus alterutrius rebus gerendis ingens addere posset robur, nihilominus tamen Franciscus ad Caroli propositum ipsi significatum lepide respondisse fertur, conatum Caroli sibi non magis displicere, quam si uirginem unam ambo deperirent, proinde pergeret bonis auibus, Deum feliciorum adiuturum, (a) et Coquille (b) in familiari colloquio, postquam Carolus iam electus erat, lepidum hocce argumentum Franciscum repetiisse et adiecisse refert, Imperatorem non debere aegre ferre, quod competitorum habuerit. Immo M. Franciscus Guicciardinus (c) de Francisco scribit, eundem de futura electione Imperatoris, siue contingeret in Caroli, siue in sua persona, honorifice fuisse locutum, et dixisse, utriusque maximo esse honori, eam dignitatem appetere, quae pristinis temporibus successiue in utriusque Gente fuisset, dummodo ne per contumelias et iniurias uia, ad eam capessendam, sterneretur, nec beneuolentiam, qua unus alterum prosequeretur, irent diminutum.

(a) Ex Guilhelmo Zenocaro a Scarwenberg de uita Caroli V. L. 1. p. 37. citat LIMNAEVS ad Capitulationem Caroli V. p. 71.

(b) En l'histoire du país et Duché de Nivernois p. 205. ex quo idem refert LIMNAEVS c. 1. pag. 71.

(c) Nell'istoria d' Italia pag. 391. seq.

§. II. Carolus, Rex Hispaniarum, eam ob causam, quod Imperium Romano-Germanicum diu Domui Austriacae fuisset annexum, Caesarem dignitatem quodam ad se iure pertinere, arbitratur, nec, Electores Maximiliani defuncti posteros sine graui ratione ab ea excludere posse, credebat. Nemo praeterea in tota Germania tantae auctoritatis et potentiae habebatur, ut cum ipso de Imperio contendere posset. Iniustum quoque uidebatur, ab Electoribus tantam dignitatem, per multa secula in Natione Germanica continuatam, ad Principem extraneum transferri. Sin uero quis pecunia corruptus contrariam foueret sententiam, eundem Carolus auctoritate, immo armis in ordinem redigere sustinebat. Electores pariter ac reliquos Principes Imperii nunquam in trans-

latio-

lationem dignitatis Imperialis in personam Regis Galliarum consensuros, credebat, et quidem ob duplicem rationem, tum, quod, hoc facto, Regis inimici potentia quam maxima caperet incrementa, tum, quod dignitas Imperialis, ubi semel in Gallos fuerit translata, nunquam ad Germanos rediret. Denique opus ab auo suo coeptum, nimirum electionem Regis Romanorum in se statuendam, praemiis et muneribus unicuique Electorum exhibitis, ad perfectionem erat perducturus. (d)

(d) *Contrarium habet LETI nella vita di Carlo V. part. I. p. 93. seqq.*

§. III. Ex altera parte non minor erat spes in Rege Galliarum, eo potissimum suffulta, quod Electores pecunia corrumpere studebat, quorum aliqui, ipsi ueteri iuncti amicitia, monstrando facilitatem rei, eundem ad capeffendum Imperium stimulabant, quae spes apparentibus potius, quam ueris nitebatur rationibus. Nam eundem non fugiebat, Principibus Germaniae quam maxime molestum esse, potentes nancisci Imperatores, utpote suspicantibus, eosdem ad confirmanda iura Statuum non adeo faciles esse, eamque ob causam sibi persuadere non poterat, Regem Hispaniarum Imperio fore potiturum. Nil autem a se esse metuendum putabat, nullum quippe territorium in Germania habente, ideoque suam potentiam Statibus nocumento et periculo haud futuram. Sciebat quoque, multas domos illustres in Germania, quae se habiles ad suscipiendam dignitatem Imperialem iudicabant, aegrelaturas, si Imperium, per tantum temporis spatium in una eademque familia continuatum, quod tamen mox uni, mox alteri per electionem fuisset deferendum, per successionem in una semper stirpe permaneret, quippe cum ab Alberto Austriaco translatum fuisset in Fridericum III. qui etiam a quibusdam historicis IV. uocatur, a Friderico in Maximilianum filium ipsius, et nunc de eo agatur, ut a Maximiliano in nepotem eius transferretur. Hae Principum indignationes in Francisco spem accendebant, fore, ut ex discordiis et aemulationibus Ordinum Imperii causae suae incrementum accedat. (e)

(e) *Vid. GVICCIARDINI historia d' Italia pag. 392.*

§. IV. Electores itaque Francofurti, eligendi Imperatoris ergo, conveniebant. Et licet Pontifex, Leo X. a partibus Caroli staret, duabus maxime rationibus inductus, quarum prima erat, quod Carolus magis pius, magisque catholicae fidei addictus, et a genitoribus piissimis descendens cum maximo zelo ecclesiam Romanam contra Lutheranos defendisset, altera, quod, cum nullus Imperator et Rex Neapolitanus simul esse posset, Carolus, si talis Imperator fuisset factus, Regnum Neapolitanum sedi Apostolicae, cuius erat feudum, tradere deberet, nihilominus tamen Francisci aeternae multa machinabantur, liberalitatem haud exiguam exercendo erga Electores Ecclesiasticos, qui eo facilius pecunia corrumpi possunt, quod eorum dignitas non est hereditaria, adeo, ut hac partium discrepantia dubius fuerit electionis eventus.

§. V. Lassi tandem tantis obstaculis Electores, hosce duos comperitores extraneos excludere, et Imperatorem ex Electorali Collegio aliquem, eumque Germanum, eligere constituebant, ad id permoti in primis statu negotiorum Germanicorum publico, cui graua damna, hac sede uacante, imminebant. Communi itaque suffragio eligebatur Fridericus sapiens, Elector Saxonicus, ipsique Corona Imperialis offerebatur ab Electoribus, fortitudine eius, prudentia, aliisque uirtutibus adductis. Fridericus tantam dignitatem sibi oblatam illico recusare nolebat, sed duos sibi expetebat dies ad deliberandum et respondendum, quibus elapsis, gratias egit Electoribus pro bona ipsorum uoluntate et beneuolentia, seque ad tantum Imperii fastigium sustinendum minus habilem dixit. Non obstante hac recusatione Friderici Sapientis, reliqui Electores, infinitis ferme rationibus utentes, eundem ad suscipiendam dignitatem delatam permouere annitebantur. Eodem uero in proposito suo persistente, et machinationibus Caroli et Francisci magis magisque ingrauescentibus, Electores, singulari Friderici modestia uicti, deque sinceritate eius persuasi, eundem rogabant, ut saltem nominaret eum, quem in conscientia sua Imperio maxime idoneum iudicaret, seque eundem statim approbaturus promittebant. Hoc quoque primo recusauit, non, nisi odium exclusorum in se
conci-

concitatum iri, causatus, tandem tamen postulatum urgentibus respondit, se Rege Catholico (f) digniorem haud nosse.

(f) *Viti Mezervay narrat, aliter tamen commemorat LETI nella vita di Carlo V. pag. 103.*

§. VI. Sic tempore matutino die XIIIX. Iulii anni MDXIX. Carolum, Regem Hispaniarum, Regem Romanorum creaverunt, h. e. Imperatorem, idque unanimi uotorum consensu, excepto Electore Treuirensi, qui tamen, quibusdam diebus praeterlapsis, omni spe Francisci elusa, suo uoto reliquis accessit, et Electore Brandenburgico, de quo Belcarius, Episcopus Metensis, (g) scribit, eundem fidem sefellisse, quod auctor consiliarii Status Gallicus molliori cre-na expressit (h). Ob Carolum itaque de facta electione certio-rem reddendum, Dux Bauariae, qui haud ira pridem, extincto Alberto Sapiente, Patre ipsius, Ducatum receperat, ad iter in Hispaniam susci-piendum, se offerebat. Certissimus de bona receptione, ab Electro-ribus iubebatur, Carolum eo permouere, ut quam celerrime ad Coronam Imperialem accipiendam in Germaniam ueniret. Nego-tium huius Ducis felicem habebat successum. Cum enim maximae esset auctoritatis in Imperio, et Carolo addictissimus, nullum erat dubium, quin Rex Hispaniarum rationibus suis concedere uellet. (i) Id quod factum. Nam, conuocatis Castiliae et Arragoniae Or-dinibus, necessitatem proficiscendi in Germaniam, ad accipiendam Coronam Imperialem, significauit, et constituto Governatore, Cardinale Adriano, Praeceptore suo, Episcopo Tortosano, addi-tis ipsi consiliariis Castilianis et Arragonensibus, in Germaniam iter per mare direxit, nauibus se suosque in portu Coronensi V. Maii anno M.DXX. committens, uariique eum comirati magnates.

(g) *Comment. rer. Gall. Lib. 16. pag. 173.*

(h) *P. 3. p. 490. Charles d' Autriche fit faire des levées en Allemagne, et son armée assemblée, la fit approcher de Francfort, sous pretexte de vouloir empêcher, que l' election ne fût forcée, et par là encouragea les siens, fit passer de son côté ceux, qui branloient, et étonna Brandebourg, qui tenoit le parti de France, de façon qu'il n'osa deconuoir son intention.*

(i) *Quid Galli de electione et repulsa senserint, habet LIMNAEVS ad Capitul. Carol. V. p. 75. seq.*

§. VII. Facta hac electione, Franciscus, nec non Principes Ita-

Itali, cum eo communem causam facientes, animum ualde despondebant, iis uero, qui a partibus Caroli stabant, accedebat animus, cum uiderent, tantam potentiam in uno solo Principe, cui adhuc uaticinia ingens Imperium et stupendam felicitatem promiserant, esse coniunctam. Et, licet tanta non gauderet pecuniae copia, quanta Franciscus, Rex Galliarum, nihilominus tamen illud maximum habebatur momentum, quod exercitus suos posset replere peditibus Germanis et Hispanis, peditibus maximae existimationis et fortitudinis. Franciscus uero, Rex Galliae, eiusmodi pedites destitutus, a bello abstinere cogebatur, nisi peditem extraneum multis impensis compararet. Quam ob causam magnum numerum Heluetiorum, stipendiis suis militantium, seruare, multasque iniurias ab iisdem pati cogebatur, nunquam tamen certus esse poterat nec de eorundem fide, nec de constantia.

§. VIII. Nec causa simultatum deficiebat. Carolus enim conquirebatur de Ducatu Burgundiae, proauo suo materno competente, at per Ludouicum XI. Regem Galliae erepto, nec non de eo, quod Franciscus post mortem Ludouici XII. Ducatus Milanensis, quem ab Imperio nexu feudali tenebat, nondum acceperit inuestituram, inprimis cum prior, Ducatu illo per vim armorum a Gallis occupato, nullius valoris fuerit. Franciscus contra querelis Caroli alias non minoris momenti opponebat, quarum prima erat, quod Carolus tractatum Noyonensem non seruauerit, altera, quod restitutio Regni Nauarrae in fauorem Henrici Albretani nondum facta esset, tertia concernebat centena millia nummorum Italicorum, qui scudi uocari solent, quosque Carolus Francisco pro praetensionum in Regnum Neapolitanum renunciatione promiserat, eorum tamen solutionem adhuc distulerat, quarta, quod Carolus homagium ipsi de Flandria et Comitatu Artoensi praestare renueret, non aliam ob causam, quam quod eiusmodi actus Imperio et Imperatori praeiudicio esset.

§. IX. Eiusmodi contentiones, quae tandem in odium implacabile degenerantes, usque ad finem vitae Francisci durauerunt, non quidem statim in bellum proruperunt, sed procedente tempore. Nam Franciscus, qui, Carolo in Romanorum Regem electo inuidentia

dentiam suam suumque odium publice variis exemplis prodidit, (1) ad bellum in Italia feliciter gerendum de Pontificis et reliquorum Italiae Principum auxilio ante omnia certus esse debebat. Et Carolus in Germaniam descendere, ut ibidem Aquisgrani coronaretur, necesse habebat. Interea in Hispania a maleuolis tumultus excitabantur, qui tamen deinceps ui armata per alios Caroli fideles officiales in ordinem redigebantur, et Navarra a Gallis occupata etiam recuperabatur. Cum Franciscus quoque in Belgium arma inferret, nactus occasione ex rebellione Comitis de Marca, Sedanensis, qui, postquam a Caesare defecerat, una cum Francisco multum negotii Carolo fecit, quanquam fortuna minus prospera, St. Amando et Turnaco sub ditionem Caesaris redacto, ad uindicandam hanc iniuriam, Carolus cum Pontifice Leoné X. post sopitas controuersias intuitu inuestiturae Regni Neapolitani, aliisque Principibus foedus iniit. Sed mortuo paulo post febre maligna Pontifice, nullum exinde percepit fructum.

(k) *Vid. de his LETI nella uita di Carl. V. p. 118.*

(l) *Vid. LE SIEUR D' AUDIGUIER dans le vray et ancien usage des duels chap. 14. p. 161. qui dit, que la preference de Charles outra le coeur du Roy d' un sanglant depot, qui ne pouvoit souffrir, qu' un sien sujet lui eut été preferé en cette election.*

§. X. Deinde Carolus Franciscum bello adortus, et Comitatum Artoensem, Campaniam et Piccardiam ingressus, ibidem belli theatrum constituit. Et, licet haec Imperatoris esset prima actio bellica, nihilominus tamen in obsidione Mouzonensi (*Gallice Mouzon*) quam Galli per ludibrium sanctam Crucem Caroli appellabant, (prima enim res in erudiendis infantibus apud Gallos est, ut fiat signum sanctae crucis,) maximam consecutus fuit gloriam, urbemque bene munitam et defensam expugnauit intra breue temporis spatium, paucis suorum militum amissis. Verum cum fortuna eundem ad effectus suos in rebus aduersis et secundis experiendos destinauerit, gloriam acquisitam in obsidione Mouzonensi, in obsidenda urbe Mezierensi, perdidit, unde a Francisco cum multo uituperio in fugam coniectus fuit. Quam ob causam facies belli alio, ut res melius succederent, erat conuertenda, et quia bella in Italia gesta

B

ob

ob longinquitatem Gallis semper fuerunt funesta, secum constitue-
 bar, Gallos Italia et inprimis Ducatu Mediolanensi expellere, Du-
 cemque Franciscum Sforziam restituere. (m)

(m) *Hoc uero solummodo praetextum fuisse, patet ex vita Caroli V. p. 232.*

§. IX. Franciscus uero ad huncce conatum impediendum, Du-
 cem belli Lautreccium, multis copiis instructum, in Italiam mise-
 rat. Primo itaque Caesareani, coniuncti cum Hispanis et Papalibus
 militibus, quibus praeerat Prosper Colonna, oppugnata Heluetio-
 rum castra rumpebant. Vnde Triultius, summus belli Dux Ve-
 netorum, qui sociati erant Gallis, uidens Heluetios in confusio-
 nem redactos, et forsân in mandatis habens, ut militibus parcere-
 tur, recedebat, nec ullis precibus Lautreccii ad coniunctionem de-
 nuo faciendam permoueri poterat. Sic conflictus continuabatur
 cum exiguo Imperialium damno, commodum quippe locum tenen-
 zium, et numero Gallos superantium, sicque magna clades ibidem
 edebatur. Ceciderant quippe plures, quam ter mille Heluetii cum
 Duce suo supremo, et quatuordecim aliis belli ducibus fortissimis,
 plures quam quinquies mille Galli cum multis ducibus et nobilibus.
 In Caroli exercitu e uulneribus occubuerunt Petrus de Cordoua,
 Comes de Colifaro, Marchio de Vasto. Hacce strage Galli totum Du-
 catum Mediolanensem amiserunt, (n) et Franciscus Sforzia, tri-
 umphum agens, Mediolanum intrauit.

(n) *Vid. tamen GVICCIARDIN. nell' historia d' Italia, pag. 426.*

§. XII. Interea Carolus Burbonensis, Comes stabuli, defecerat
 a Gallis, et transitum ad Caesarem paraturus, literis eundem huius
 rei certiozem fecerat, qui sibi gratulans de tanto homine, in po-
 sterum suas secuturo partes, ipsi electionem dederat, uel in Hispania,
 uel in Ducatu Mediolanensi manendi, in simul promittens, ubique
 officia meritis suis digna ipsi praestitum iri. Constituit ergo mane-
 re in Italia, ratus, ibidem maiora seruitia Imperatori praestari posse,
 indeque breui post tempore dux belli copiarum Germanicarum fa-
 ctus fuit. (o) Et quoniam maxima se ulciscendi aduersus Gallos cu-
 pidine flagrabat, Imperatori persuadebat, ut arma inferret Galliae,
 et ab obsidione urbis Massiliensis ordiretur, maximos progressus
 ipsi promittens. Quo proposito a Caesare approbato, exercitus
 Duce

Duce Carolo Burbonensi et Comite Pescariensi in Galliam mittebatur, et urbs modo nominata obsidione cingebatur. Cum autem Franciscus maxima diligentia copias suas cogeret, auxilio uenturus obsessae urbi, nec consultum esset, copiam sui facere hosti in provincia sua, leuata obsidione, Mediolanum reuertebantur, amissis impedimentis et tormentis cum maxima Imperatoris ignominia et acutissimo ipsius Ducis Burbonensis dolore. (p)

(o) *de causis defectionis uid. LETI nella uita di Carlo V. p. 204.*

(p) *Qui dolor incrementa capiebat per satyram, quas Romae currebat: Il Duca di Borbone ch'era duon Francese, si fece Imperiale, per andar a fare una cacata alla Spagnola nelle strade di Francia. LETI nella uita di Carlo V. p. 222*

§. XIII. Post talem Caesareanorum expeditionem, felici successu destitutam, animus Francisci magis magisque accendebatur ad par pari referendum, exercitum suum ducendo in Italiam, et ad recuperandum Mediolanum. Accedebat, quod Pontifex, Clemens VII. oculis inuidiae plenis, potentiam Caroli adspiciens, foedus cum Rege Francisco et Venetis pangeret, ea intentione, ut Caesar possessione Ducatus Mediolanensis, quam conniuite ultimo Duce, Francisco Sforzia, occupauerat, iterum spoliaretur. Conueniebant, ut Franciscus arma moueret in Ducatum Mediolanensem, et ad hostes diuertendos, Ducem Albaniae cum iustis copiis in Regnum Neapolitanum mitteret. Franciscus, qui non poterat potiri uoto pugnandi cum hostibus suis prope Masiliam, eosdem sine temporis dispendio usque ad Mediolanum persequi, et hac uia hereditatem suam, a Caesare ereptam, recuperare statuit. Antequam tamen belli gerendi causa in Italiam proficisceretur, uicissitudinum humanarum consideratione anxius, Ludouicam, Allobrogo oriundam, Matrem suam, cum tanta auctoritate, quantam ipse habebat, Galliarum Regimini praeposuit, constitutis aliis adhuc Gubernatoribus.

(q) Quo facto itineri sese accinxit. Comitabantur uero eundem, cum exercitu suo pergentem, uarii belli Duces, qui regiminis militaris participes erant in exercitu, quod uiginti millibus peditum, et duodecim equitum consistebat, Mediolano potiturum, priusquam auxiliis Hispanorum suffulciretur.

(q) *Causas huius belli vid. in historia captiuitatis Francisci I. SANDOVALIS pag. 1.*

§. XIV. Duces belli Caesaris, habito belli consilio, decernebant, exteriora loca, immo et castellum Mediolanense esse defendendum, urbem uero ciuium fortitudini relinquendam, et Ducem Burbonensem, ad conscribendos milites, in Germaniam mittebant, interea speculatores actionum hostilium futuri. Consilium tamen antea agitatum fuisse de urbe defendenda, patet *ex historia captiuitatis Francisci I. Sandoualis pag. 7.*

§. XV. Rex Franciscus ad urbem Mediolanensem oppugnandam se comparabat, cuius quidem ciues per aliquod temporis spatium se fortissime defenderunt, sed orto a minis Francisci timore percussi, se suaque ipsi dederunt. Id quod tamen ante factum non fuit, quam die Dominica, signo abscessus tuba dato, atque praecedente equitatu cum marchione de Vasto, secutoque per portam Romanam peditatu, Leodium uersus iter susciperetur. Et ne Caesareanorum egressus a Gallis, in urbem irruentibus, impeditur, aut damnum egredientibus inferretur, Gallis se opposuit Pescara, eosque tamdiu detinuit, donec totus exercitus Imperatoris sine militum iactura Mediolano abiisset.

§. XVI. Spreuerat Franciscus consilium urbem Lodensem obsidione cingendi, et Ticinum, quod non tantum fortissimum belli Ducem, sed etiam non spernendae uirtutis milites defensores habebat, oppugnauerat, diuiso exercitu, Portum Saouensem et Regnum Neapolitanum una occupaturus. Caesareani interea actionum Regis speculatores existentes, acceptis per Ducem Burbonensem ex Germania auxiliis, castris hostium magisque appropinquantes, Regem ad pugnam capeffendam, et ad obsidionem leuandam, cogere statuebant. Cum itaque Rex copiam sui faceret, exercitum suum educendo, die XXIV. Februarii anno MDXXV. qui erat dies natiuitatis Imperatoris, dubio Marte diu pugnatum fuit, amissis utrinque multis magnisque belli Ducibus et graui militum strage edita, usque dum fugati hostes, relicto Rege suo, et a Caesareanis deinceps capto, gloriosam plenamque uictoriam Imperialibus cedere, immo tota exire Italia cogentur. (r)

(r) *Vide*

(*) Vid. LETI nella vita di Carlo V. P. I. L. 3. pag. 251. seqq. Guicciardini Historia d' Italia lib. 15. pag. 450. seqq.

§. XVII. Ducebatur Franciscus primum captiuus in arcem Pifoenensem (Italice Pizicchitone) postea uero Imperatoris mandato, Madritum, quia non sine ratione metuebat, ne uictoriae fructu excideret, si Regem amplius in Italia relinqueret, foedere iam facto inter Pontificem, Venetos ceterosque Italiae Principes, ut nimirum Carolus ad pacem cum Francisco inuendam ipsorum arbitrio adigeretur. Antequam Franciscus Madritum uenerat, in urbem Toletanam, ad Ordines Castiliae conuocandos, se receperat Carolus. Hinc Rex Galliarum, spe imperatorem uidendi delusa, in maximam melancholiam, et exinde in acutissimam febrem incidebat, adeo, ut medici de ipsius salute desperare inciperent. (s) Qua de re Carolus certior factus, celeriore usus cursu, citissimeque Toletum Madritum profectus, ex medicis resciebat, morbum Francisci ex desiderio Imperatorem uidendi esse ortum, tum recta uia, equo descendens, eundem colloquio suo leuaturus adiit, illique, (t) alloquio ipsum praeuenienti, spem post restitutam sanitatem recuperandae etiam libertatis fecit. (u) Depulso morbi periculo, quae depulso et uisitationibus Caesaris, Eleonoraе sororis ipsius, Margarethae, uiduae Ducis Alenзонii, sororis Francisci, quae interea aduenerat, et Vice-Regis Neapolitani, Lanoiae, qui Franciscum ex Italia in Hispaniam duxerat, erat adscribenda, negotia pacis summo cum studio agi coeperant.

(s) In paroxysmo multoties bis utebatur uerbis. L'Imperadore haverà il piacere di farmi morir nelle sue prigioni senza vederlo, LETI nella vita di Carlo V. P. I. Lib. 3. pag. 287. et CABRERA in cit. historia captiuitatis Francisci I. pag. 134.

(t) Conf. LETI nella vita di Carlo P. I. Lib. 3. p. 288. Imperadore, mio Signore, eccomi qui prigioniero nelle vostre mani, non vi domando la libertà, ma la vita.

(u) Rispose Cesare, al contrario voi siete mio fratello, et amico, ne altro tengo in pensiere, che di darvi l'una e l'altra vid. LETI cit. loc.

§. XVIII. Urgebat omni modo libertatem Francisci soror ipsius, Margaretha, cui Imperator ipse iter Madritum facienti, obuius fuit, eamque receptam, ad locum, ubi frater degebat, deduxit, (w) ad eam-

eamque obtinendam, mediis licitis et illicitis utebatur. (x) Sed intellecta propositionum suarum aspernatione, (y) detectisque insidiis, ad Regis libertatem tendentibus, nec non Carolo restitutionem Ducatus Burgundici urgente, in quam tamen conditionem Franciscus consentire detrectabat, (z) licentiam in Galliam reuertendi petiit, infectisque rebus reuertit, acceptis a Rege mandatis, ut mater Regina, et Parisiense consilium Regni potius, quam Regis salutem curarent. Quid uero faciendum cum Rege Galliae, Imperator ipse dubius, in consilium uocauit exquisitissimos Status sui Ministros, et ut extraneis persuaderet, se nihil in hocce negotio esse admittendum, quam quod ipsi tranquillitatem in conscientia seruare possit, eidem assidere iussit confessionarium suum Episcopum Osimanum. In hocce consilio, re in utramque partem agitata, tres extiterunt opiniones, una confessionarii de Rege sine lytro liberando, (aa) cum qua conspirauit Vice-Rex Neapolitanus, Lanoia, (bb) altera Cancellarii Regni Hispanici, Gatinarae, de Francisco aut perpetuo carceri mancipando, uel de captiuitate eiusdem diu continuanda, (cc) tertia denique Ducis Albanensis, de Rege certis quidem conditionibus dimittendo, conditionibus uero eo usque extendendis, quoad fieri potuerit, nec generositate in hocce negotio abutenda, (dd) quae tandem opinio ab Imperatore accepta fuit.

(w) Vid. SANDOVAL in *hisor. captiuit. Francisci I.* pag. 135.

(x) Conf. CABRERA in *hisor. captiuit. Francisci I.* pag. 140.

(y) LETI nella *uita di Carlo V. P. I. Lib. 3. pag. 290.*

(z) Vid. SANDOVAL *cit. loc. pag. 140.* Rex Galliarum insidias, quibus confusus, detectas intelligens, ad Caesarem misit Montmorancium, qui nunciaret, nullo modo se Burgundia abdicaturum, seligeret proinde locum, ubi carcerem posthac sit toleraturus.

(aa) LETI nella *uita di Carlo V. P. I. Lib. 3. pag. 281.*

(bb) GVICCLARDINI in *Hisor. d' Ital. Lib. 16. pag. 482. 484. seq.*

(cc) Vid. *cit. auct. cit. lib. pag. 482. seq. CABRERA in hisor. captiuitatis Francisci I. pag. 167.*

(dd) LETI nella *uita di Carlo V. cit. loc. pag. 282. seq.*

§. XIX. Francisco deinceps ab obstinatione sua, quod Ducatum Burgundicum restituere primum nolebat, recedente, Caesarique per Vice-Regem Neapolitanum, Lanoiam, indicante, amplam iam

iam paciscendi potestatem ipsi Parisiis a matre Parlamentoque esse transmissam, (ee) pax inter Caesarem et Regem Galliae, praesentibus plenipotentiariis, uigore facultatis Reginae matris, Ludouicae, quam Rex filius ipsius ante carcerem ei dederat, confirmaueratque consilium supremum Parisiense, conficiebatur. (ff) Quae quidem pacificatio ab utraque parte iureiurando confirmata est. Rex enim Galliae, propositis Euangelis, quae manu tenebat, sacra usus synaxi, ipse iurauit, se nunquam in tota uita dictam pacem uiolaturum, nec alii opem laturum, qui id facere auderet, insimul promittens alacri uultu et alta uoce Pro-Regi Neapolitano, qui una cum aliis, ad concludendam et iuramento coroborandam pacificationem instructus, a parte Caesaris quoque iurisiurandi Religionem interposuerat, intra sex menses in Hispanicam captiuitatem rediturum, siquidem praestare non ualisset, quod pace praedicta conuentum. Quam promissionem postea, praesente Imperatore, repetiit. (gg) Hoc tamen non obstante, usque ad diem dimissioni destinatum cum cura custodiebatur, quamuis a carcere liberatus, ad nuptias cum Imperatoris sorore, Eleonora, Regis Portugalliae Emanuelis uidua, celebrandas, quae secunda pacis conditio erat, in Regio Palatio habitaret. (hh)

(ee) *vid. SANDOVAL in histor. captiuitatis Francisci I. pag. 140.*

(ff) *De pacis conditionibus conf. LETI nella vita di Carlo V. P. I. Lib. 3. pag. 294. seqq. VICCIARDIN. in histor. d' Ital. Lib. 16. pag. 486. et CABRERA in historia captiuitatis Francisci I. pag. 169. seqq.*

(gg) *Vid. SANDOVAL in histor. captiuit. Francisci I. pag. 182. ubi Franciscus adhaec illa uerba adiecit: Si uero, inquit, contrarium fieri contingeret, me aestimari licebit ignauium, improbum, hoc est, me uilem nebulonemque.*

(hh) *Conf. LETI nella vita di Carlo V. P. I. Lib. 3. pag. 297.*

§. XX. Rex Franciscus Imperatori ualedicens, multis amicitiae reciprocae pollicitationibus interuenientibus, (ii) Pro-Rege Neapolitano, Lanoia, et Duce ab Alarzone, pluribusque aliis militibus stipatus, Madrito profectus, ad eum locum tendebat, ubi commutatio Francisci cum filiis ipsius fieri debebat. Et ibi quidem in flumine, Hispaniae et Galliae fines diuidente, a Lautreccio obsides, Princeps nimirum Delphinus et Dux Aurelianensis, Pro-Regi Neapolitano, ab hoc uero ipse Rex eidem tradebatur, his uerbis: *Do-*
mine,

mine, iam liber existis, impleat proinde Celsitudo Tua, ut probum decet Regem, quae promissa. Ad quae Rex respondit, Impletum iri uniuersa. In ripam deinceps Galliae delatus, eqno Turcico insidens, ad suos rediit, incredibili eorundem gaudio exceptus.

(ii) *Vid. LETI nella vita di Carlo V. P. I. Lib. 3. pag. 298. Hora pochi giorni dopo la celebration delle nozze, l' Imperadore usi di Madrid per lo spatio di cinque leghe, con una cavalcata di Grandi e Cavalieri, delle più superbe, per accompagnare il Rè suo cognato, al quale diede sempre la mano, dall' uscita in poi della prigione; et nel licentiarfi si videro straordinarii abbracciamenti, da bracci più, che da cuori.*

§. XXI. Quemadmodum uero Cancellarius Caesaris, Gattinara ideo pacis conditionibus subscribere noluerat, officium suum potius, si ad subscriptionem ulterius urgeretur, depositurus, (kk) quia Regem eas feruaturum negabat, ita statim post reditum mentem prodidit (kk) Franciscus, erga Papae et Venetorum legatos de Caesaris in se capitium crudelitate conquestus, strenuamque, si Papa et Veneti arma contra Caesarem sumere uellent, operam pollicitus. (ll) Papa Franciscum apostolica auctoritate a iuramenti obligatione absoluit, (mm) foedusque inter se, Gallum, Venetos, Heluetios et Florentinos ineundum curat, Ligae sanctae (nn) nomine insignitum. Ad id quidem Caesar simul inuitabatur, sed, quoniam conditiones eius nullo ipsi modo probabantur, iustitia causae fretus, illud reiecit. At paruo post tempore interiecto, expertus est Rex, quam infaustos rerum suarum exitus habeant perfidi, quippe Carolus Romam ui armisque superauit, Papam in carcerem detruisit, (oo) Gallosque, quasi demissa coelitus strage, pestis in Regno Neapolitano absumsit, multique Duces belli maximae notae, inter quos et summus militiae praefectus fuit, ceciderunt, (pp) reliquis cum ignominia Italia exire coactis. Gallus perfidiae poenam agnoscens, filiorumque desiderio flagrans, pacem expetiit, quae etiam Cameraci anno MDXXXIX. die V. Augusti, sua hic officia interponentibus Margaretha, gubernatrice in Belgio, Imperatoris amita, et Ludouica Allobrogum, Regis matre, fuit sancita (qq)

(kk) *GVICCIARDIN. in histor. d' Ital. Lib. XVI. pag. 487. (ldc) vid. LETI nella vita di Carlo V. P. I. Lib. 3. pag. 309. seq. conf. GVICCIARDINI histor. d' Italia Lib. 17. pag. 2. seqq.*

(ll) *conf.*

(ll) *conf. cit. auctores ultimi cit. loc.*

(mm) *LETI cit. loc. pag. 311.*

(nn) *LETI cit. loc. pag. 312.*

(oo) *LETI nella vita di Carlo V. P. I. Lib. 4. pag. 329. seqq.*

(pp) *LETI cit. loc. pag. 385.*

(qq) *vid. SANDOVAL in histor. captiu. Francisci I. pag. 281. seqq.*

SECTIO SECVNDA

DOG MATICA.

§. I.

Non incongrue nunc quaeritur, an Franciscus I. Galliarum Rex, ob violationem fidei, Carolo V. Imperatori iuratae, quod nimirum uellet pacis, Madriti in itae, conditiones seruare, aut in captiuitatem redire, periurus censei debeat? Nos affirmatiuam amplecti nulli dubitamus, multis rationibus eandem confirmaturi.

§. II. Prima quidem ratio petita est ex natura pactorum, eorumdemque requisitis. Pacta a duobus, uel pluribus ad paciscendum habilibus de re, aut actione, aliqua possibili, animo rite declarato, eam ob causam in ita, ut eius praestandae, uel non praestandae, obligatione tamdiu teneri uelint, donec placitis modis soluantur, seruanda esse, cum officiis Iuris Naturae hypotheticis (a) omnino conuenit. Nec, si contrarium obtineret, societas humana subsistere posset. Quae omnia ad quaestionem nostram propositam applicari possunt, siue respiciamus causam efficientem, seu subiectum, siue formam, siue materiam, siue effectum. Subiectum, seu causa efficiens Madritianae pacificationis erant Carolus V. et Franciscus I. personae omnino habiles ad paciscendum, et ratione sui, et intuitu populi ipsius subiecti. Intellectu enim et uoluntate, subiecto quo, seu causa efficiente proxima formae pacti, consensus nimirum, erant praediti, (b) et ad pacem conficiendam ab Ordinibus populisque suis, (si eo tempore his aliquid aliud, quam obediendi gloria, fuit relictum,) uti uidere est in *secr. I. ff. XIX. satis instructi.*

C

(b) Haec

(a) Haec officia et hypothetica et absoluta uocari possunt, hypothetica, quia non ad omnes pertinent, absoluta, quia et in statu naturali obtinuerunt. Vid. Excell. DN. GRIBNER. in Princ. Iurispr. Nat. L. I. c. 7. §. I. num. I. pag. 87. I. Excell. DN. GLAFEY in Vernunft- und Völkler-Recht cap. V. §. 8. pag. 410. qui tamen necessitatem pactorum, indeque descendente obligationem non ex communi socialitatis fonte, sed ex mutua et quasi individuali conuersatione deducit.

(b) Vid. Excell. DN. PRAESES in synops. pag. 365. pos. 26. seqq. Excell. DN. GRIBNER. in Princ. Iurispr. Nat. L. I. c. 7. §. 4. num. 3. pag. 91. seq. PVF. de Iur. Nat. et Gent. L. 3. c. 6. §. 3. pag. 372. ibidemque BARBEYRAC. in tractat. eod. loc.

§. III. Forma s. ratio formalis pactorum in mutuo eodemque certo ac libero consensu est posita. Iustus uero ad constituendum pactum consensus, siue tacitus, siue expressus (c) tria potissimum requirit. Primo facultatem moralem, quae in pleno rationis usu consistit, adesse oportet, ita, ut pacifcens negotium, de quo agitur, et intellectu cognoscere, et uoluntate uel eligere, uel respuere possit. Cum enim consensus sit actus uoluntatis, uoluntas autem intellectus sequatur iudicium, utraque facultas concurrere debet. Secundo requiritur facultas moralis s. potestas, a legibus uel diuinis, uel humanis concessa. Inprimis ergo requiritur liberum rerum et actionum arbitrium, utpote quo omnis in qualibet conuentione consensus nitatur, necesse est. (d) Tertio exercitium utriusque facultatis, quo serio ac libere consensus declaratur, aut rite declaratus iudicatur. Nec hocce requisitum defuit in nostra transactione. Illa enim non uno die confecta, sed ad eiusdem perfectionem tractu temporis opus fuit, adeo, ut exinde etiam demonstrari possit, pacifcentes ad eandem indeliberato non accessisse. De Caroli V. consensu eo minus dubitandum, cum omnes pacis conditiones in fauorem eius, tanquam uictoris, fuerint conceptae. Idem dicendum de Francisco I. qui, licet ab initio in restitutionem Ducatus Burgundici plane non consentire, sed potius captiuitatem et omnia extrema experiri uoluerit, postea tamen ab obstinatione sua desistens, spontaneo motu, de quo uid. ff. XIX. Sect. I. per Proregem Neapolitanum, Lanoiam, Caesari significandum curauit, transmissa amplissima pacem conficiendi facultate a matre Regina et supremo

premo Consilio Parisiensi, nihil amplius impedimento esse, quo minus pax in fauorem Imperatoris concludatur.

(c) *Vid. le Droit de la Nature et des Gens de Pufendorf traduit en françois par BARBEYRAC. Liu. 3. Ch. 6. §. 2. pag. 369. ubi in notis num. 3. et de consensu praesumpto, qua specie nos supersedere posse putat, cum omne illud, quod exinde deducatur, ex socialitatis communis suat officiis.*

(d) *conf. Exc. DN. PRAESES in Synopsi pag. 365. pos. 30. sqq.*

§. IV. Obstant quidem alias consensui error et dolus. Intellectus enim, errore deceptus, a uero promissi pactiue obiecto recedit, adeoque uoluntas in illud non consentit. Distinctio tamen facienda, errorne circa pactum, an uero circa promissum acciderit. Si error in pactis contingit, distinguendum denuo, an ad paciscendum quis per errorem fuerit motus, et rursus, utrum ansam erroris subministrauerit alteruter pacificentium, an uero tertius, num error circa rem, de qua pactum ininitum est, uersetur. Si alteruter pacificentium erroris causa fuerit, tunc principiis Iuris Naturae omnino conuenit, ut nemo ex dolo suo emolumentum capiat. Quodsi tertius erroris materiam suppeditauerit, uidendum, res ne sit adhuc integra, an minus, i. e. num supplementum pacti s. contractus accesserit, an uero non? Priori casu aequitati naturali consentaneum, ut erranti concedatur poenitendi facultas, posteriori, qui errauit, rescissionem contractus urgere non poterit, nisi quantum alter ex humanitate indulgere uelit. (e) Errore autem circa ipsam rem eueniente, Pufendorus (f) quidem dicit, tunc pactum uitiari, non tam propter errorem, quam quia legibus pacti non fuit satisfactum. Cum autem haec sententia paulo uideatur obscurior, potius distinctio inter essentialia et accidentalia pacti res decidenda uenit. Nimirum si error est circa rei essentialia, tunc nihil est contractum, sin uero circa accidentalia, tunc utique pactum existit.

(e) *Vid. BARBEYRAC. in tractat. Pufendorf. de iur. Nat. et Gent. Lib. 3. c. 6. §. 6. pag. 375. in primis not. 2. ubi cum Pufendorfo non omnino conuenit, seqq.*

(f) *in Iure Nat. et Gent. L. 3. c. 6. §. 7. pag. 378. iterum traduct. BARBEY-
RAC. ad hunc locum in not. 3. pag. 387. ubi Pufendorfium notat. et Exc.
Dn. GLAFEY in Vernunft und Völker-Recht cap. 5. §. 117. pag. 440.*

§. V. De promissis ita uidetur iudicandum esse. Si promissio fundata sit in praesumptione alicuius facti, quod ita se non habebat, aut ubi in promissione supposuerim aliquod factum s. qualitatem, citra quam non eram promissurus, secundum principia iuris Naturae ex promissione nulla descendit obligatio, modo ipsa negotii natura aliaeque circumstantiae ostendant, promissorem unice ex illo facto eae qualitate, tanquam ex conditione, consensum suspendisse. (g) Quod si pactum uitiatur per errorem, multo magis uitiatur, si alterius malitiosa fraudulentia in promittente aut paciscente illud produxerit. Hac in materia iterum distinguendum, utrum dolus ab alterutro paciscentium, an a tertio adhibeatur. Si prius acciderit, tunc negotium omnino nullum est, sin posterius, pactum subsistit, decepto tamen contra decipientem succurrendum est actione eius, quod interest. Distinctio inter dolum causam contractui dantem, et incidentem, iure Naturae ignoratur, adeoque Iuri Ciuili adscribenda. (h)

(g) *Conf. BARBEYRAC. in traduct. Grotii de iur. belli et pacis L. 2. c. 11. §. 6. num. 2. pag. 405. ubi et illam opinionem ad leges extendit.*

(h) *Vid. Excell. DN. GLAFEY in Vernunft- und Völker-Recht Cap. 5. §. 118. seqq. pag. 440. seq. Ill. THOMAS. in Iurispr. Diuin. Lib. 2. c. 7. §. 49. pag. 220. PVF. de Iur. Nat. et Gent. Lib. 3. c. 6. §. 8. p. 379. et Excell. DN. PRAES. in synops. p. 377. pos. 198.*

§. VI. In nostro autem negotio nec error, nec dolus impedi-
mento fuit. Omnia enim non a Principibus solis, sed et admini-
stris et plenipotentariis utriusque Regni, qui omnes salutem pu-
blicam ante oculos habuisse censentur, bona fide pertractata sunt.
Saltem pro iisdem militat praesumptio, ita, ut, si quis contrarium
affirmare uellet, eandem per aliam, eamque fortiorem, elidere ne-
cesse haberet.

§. VII. Altera uero ratio ex materia pactorum desumi potest.
Materia autem pacti sunt res et naturaliter et moraliter possibiles,
seu tales, quas homo, permittente lege, uiribus humanis praes-
tare, et de quibus pro eo, quod in illas habet, dominio, libere dispo-

disponere potest. His opponuntur res impossibiles, eaeque pariter uel naturaliter uel moraliter tales. Hae sunt res turpes, siue illicitae, quarum praestationem lex prohibet. Sic Herodes, qui iurauerat filiae, se ipsi omnia, quae peteret, esse daturum, petente eadem, ita instructa a matre Herodiade, caput Iohannis baptistae, ad iuramentum seruandum non tenebatur. (i) Idem dicendum de Dauide, qui per iracundiam iurauerat, se Nabalis domum interfectione deleturum. (k) Ad talia igitur nulla datur obligatio, quoniam in res, a lege ueritas, nullum nobis ius competit, adeoque nullum in alterum transferri potest. Illae dicuntur, quae per rerum naturam fieri, adeoque pacto promitti nequeunt, cum impossibilibus nulla sit obligatio. (l) Eiusmodi itaque obligationes, licet uel maxime iusiurandum accedat, tamen non obstringunt.

(i) MATTH. 14. uers. 6. seqq.

(k) I. SAM. 25. differentia tamen est inter Dauidem et Herodem, hic obseruauerat iuramentum de re illicita factum, ille uero non, sed oratione Abigailis delinquit uero Deo gratias egit, quod impeditus fuerit.

(l) Vid. Magnif. DN. PRAESES in synopf. pag. 371. post. 170. seqq.

§. VIII. Tertia ratio ex natura iuramentorum dependet. Est autem Iusiurandum assertio religiosa, qua diuinae misericordiae renunciamus, aut diuinam in nos poenam deposcimus, nisi uerum dicamus. Plenius definitur per affirmationem religiosam, qua homo, in assertionis confirmationem, ad DEVM, ut testem ac uindicem certissimum, modo debito ac recepto, prouocat, eiusque poenam, si uerum reticeat, aut fidem fallat, in se deposcit. Quae assertio, si rei, de qua iuratur, non congruit, periurium uocatur. Brevius dicitur a Cicerone religiosa affirmatio, a Clemente Alexandrino *ὁμολογία καθαρῆς μετὰ παραλήψεως θείας*, definita locutio cum Dei assumptione. (m) Ab hoc iuramento differt promissorium, quod denuo abit in promissorium in specie sic dictum, et in confirmatorium. Prius ita describitur, quod sit tale iusiurandum, quo quid obligationis inducendae gratia promittitur. Posteriús, quod actum separatum praesupponit, eiusque confirmandi ergo adhibetur. Promissoria tam in publicis, quam priuatis causis frequentissime adhiberi suserunt. Constitutionibus Hispaniae, Lusitani-

aeque cautum est, ne ulli contractui iusiurandum accedat. Idem de Gallia testatur Alteserra *ad c. 13. X. de iudic.* addens rationem, quia obtentu iurisiurandi, contractibus appositi, laici passim trahebantur ad forum ecclesiasticum. (n) Quae iuramenta si uiolentur, per iurium (o) quoque committitur. Iusiurandum autem non nouam obligationem introducit, sed obligationem iam introductam magis firmat, atque conscientiam eius, qui iurauit, magis obstringit. Hinc eo casu, ubi negotium praecedens inualidum est, per iusiurandum accedens secundum principia iuris Naturae ualidum reddi non potest. Id quod etiam iure Ciuili ita obtinet, secus uero est iure Canonico. (p) Exinde consequitur, cum in promissis et pactis consensus errore elicitus non sit idoneus ad producendam obligationem, non obligare iuramentum, ubi certum est, eum, qui iurauit, factum aliquod supposuisse, quod reuera ita se non habebat, ac nisi credidisset, non fuisse iuraturum, in primis ubi per dolum eius, cui iuratur, in errorem fuerit adductus. Vt itaque iuramentum ualorem habeat, quaedam intuitu iurantium, quaedam circa rem ipsam iuratam debent praesupponi. Ratione iurantium requiritur, ut usu rationis sint praediti, et animo deliberato ad iurandum accedant, ratione rei iuratae, ut sit res licita. Immo etiam si res, quae promittitur, in se non sit illicita, iurisiurandi tamen nullus erit ualor, si impediatur magis bonum morale, seu ubi officia humanitatis et pietatis exercere prohibemur. (q)

(m) *Conf. PVF. de Iur. Nat. et Gent. Lib. 4. c. 2. §. 2. pag. 455. seqq.*

(n) *Vid. annot. HERT. ad Puf. de Iur. Nat. et Gent. pag. 483.*

(o) *Les Egyptiens punissoient de mort les parjures, comme coupables de deux grands crimes, l'un d'auoir violé le respect, que l'on doit a la Divinité, l'autre d'auoir manqué à l'engagement le plus sacré et le plus inuiolable, qu'il y ait parmi les hommes, ex Diodor. Sic. Lib. 1. cap. 77. pag. 69. refert BARBEYRAC. in not. ad Puf. de Iur. Nat. et Gent. pag. 454.*

(p) *PVF. de Iur. Nat. et Gent. Lib. 4. c. 2. §. 6. pag. 464. seq. c. 28. X. de iureiur. c. 2. de pact. in Gro.*

(q) *Vid. BARBEYRAC. in tractat. Puf. de Iur. Nat. et Gent. Lib. 4. c. 2. §. 10. num. 1. p. 467. ubi exempla à Grotio et Pufendorfio allegata reuocat, al'udque conuenientius substituit.*

§. IX. Nec ad impossibilia per iuramenti praestationem obstringi

fringi possumus. Distinguendum tamen est, utrum aliquid sit absolute impossibile, an uero pro nunc, aut praesupposita certa conditione. (r) Si prius, iurans plane non teneretur, et negotium, cui accessit iusiurandum, nullum est. Sin posterius, uis obligationis est suspensa, et ille, qui iurauit, certo quodam casu supposito, obstrictus est in conscientia, ut omnem nauet operam in re praestanda, quam iuramento promisit. Distinctio, quod conditio impossibilis in quibusdam negotiis pro non adiecta habeatur, quaedam uero in ualida reddat, est alterius fori. Iure enim Naturae omne pactum s. contractus, uel actus etiam ultimae uoluntatis, cui conditio impossibilis est adiecta, pro nullo habetur, nec per iuramenti appositionem ualidus redditur.

(r) BARBEYRAC. in *tractat. Grotii de iur. belli et pacis Lib. 2. c. 13. §. 8. et 9. pag. 449. seq.*

§. X. Iuramentum, debitum requisitis praestitum, omni tempore et apud omnes populos in promissis et conuentionibus, quibus adiectum fuit, maximum firmamentum, nec non uinculum conscientiarum fuit habitum, ita quidem, ut etiam Sophocles dicat, Ille, qui iurauit, magis attentus est in actionibus suis, maioremque adhibet diligentiam in promissis seruandis, ad euitanda duo mala, quae, per iurium faciendo, in se deuolueret, nempe iram Dei et odium amicorum suorum. (s) Hinc nullum dubium, quin sancte sit seruandum, adeo, ut quidam interpretes iuris Naturae hanc sanctionem etiam ad iuramenta metu iniusto extorta extendant. (t) Immo iuramenta, ob interpositam DEI inuocationem, quem neque astu quis deceperit, et cui nemo impune illuserit, illud efficiunt, ut ab negotiis, quibus adiiciuntur, omnis interpretatio cauillatoria sit excludenda. Id quod multo magis de iuramentis, ad quae metu iusto adacti sumus, dici oportet. (u) Si dolus causam dederit iuriurando, illud non uidetur habere uim obligandi. Quale Gibeonitis praestitum Israelitae seruauerunt. (w)

(s) BARBEYRAC. in *tractat. Grotii de iur. bell. et pac. L. 2. c. 13. §. 1. num. 2. pag. 442.*

(t) *Sacius enim est, aut non iurare, aut iuramento satisfacere, Exc. DN. GRIBNER. in Princ. Iurispr. Natur. Lib. 1. c. 7. §. 5. n. 1. pag. 94. quamuis PVFEND. L. 4. c. 2. §. 8. pag. 467. contrarium statuas.*

(u) *Vid.*

(u) Vid. GROT. de iur. bell. et pac. Lib. 2. c. 13. §. 14. et 15. p. 453. seq.

(w) Conf. BARBEYRAC. in tractat. Grotii de iur. bell. et pac. Lib. 2. c. 13. §. 4. p. 447. ubi putat, Iosnam et Israclitas ad illud iuramentum seruandum fuisse obstrictos.

§. XI. Iuramentum itaque promissorium, quo pax Madritiana fuit ab utraque parte confirmata, praestabatur a personis rationis usum habentibus, immo et deliberato consilio et consensu utriusque regni, uid. §. 6. huius Sect. et §. 19. Sect. I. Conditiones pacis de reddendo Burgundiae Ducatu, de renunciatione quoad dominium directum et supremum Imperium dicti Ducatus, in Regnum Neapolitanum, Ducatum Mediolanensem, Comitatum Flandriae et Artoensem, et reliqua, erant possibiles, et naturaliter, et moraliter, i. e. nec natura impossibiles, nec iure prohibitae. Quippe Burgundiae Ducatus erat uetus Ducum eiusdem nominis patrimonium, et, extincta ista stirpe, per matrimonium inter Maximilianum I. et Mariam Burgundicam, ultimi Ducis Burgundici unicam filiam, contractum, ad domum Austriacam, unde Imperator Carolus erat oriundus, translatum, Maximiliano uero a Rege Galliae Ludouico XI. iniuste retentum. Hinc Carolus summo iure eiusdem restitutionem exigere poterat. Nec restitutioni Ducatus Burgundici a Francisco I. faciendae obstabat impedimentum uel naturale, uel morale. In pacificatione Madritiana enim, quae a Rege Galliae, non ut priuato, sed ut Rege, erat inita, i. e. cum consensu Regni sui, dicta restitutio fuerat promissa, immo ipsa pax iuramento corroborata. Nec leges fundamentales, uti uulgo quidem uocantur, restitutionem impediennes, in Gallia reperiiebantur. Et quanquam alias bona Regni pro inalienabilibus habentur, tamen illud primo ex principiis politicis prouenit, non uero ex iure Naturae et Gentium, secundo est intelligendum de alienatione uoluntaria, non necessaria, et tertio de alienatione a solo domino territorii, excluso populi consensu, facta, quarto de alienatione eius, quod legitimo modo alicui Regno fuit incorporatum, non uero de eo, quod alicui iniuste detinetur. Nec ultra humanas uires Francisci erat, reddere possessionem illius ei, ad quem legitime pertinebat.

§. XII. Comitatus Flandriae et Artoensis, immo et reliquae prouinciae

uinciae Belgicae per matrimonia ita confluerant, et ab ultimo Burgundiae Duce, excepta unica prouincia Geldriensi, quae demum tempore Caroli V. reliquis fuit iuncta, quiete possidebantur, et post eius mortem ad filiam ipsius, et cum filia in domum Austriacam transferbantur, quarum possessione Carolus V. tempore pacis fruebatur. Hinc renunciatio, tanquam res superflua, non ad maius ius consequendum, sed ad maiorem securitatem exigebatur, praestarique poterat. Quod ad Regnum Neapolitanum et Ducatum Mediolanensem attinet, Rex Galliae nullum alium titulum, quam usurpatoris, allegare poterat, ergo renunciatio pariter erat superflua, eoque minus deneganda uictori.

§. XIII. Alias et contra iuramenta dispensatio habet locum. Superior quidem regulam iuris Diuini, quod iuramenta nimirum obligatoria seruari debeant, relaxatione sua infringere non potest. Cum tamen inferior, qui iurat, alieno arbitrio sit subiectus, superioris potestas duplici modo se exerit, intuitu illius, qui iurat, et intuitu illius, cui iuratum est. Quod ad iurantem attinet, aut prohibitio praecedit iuramentum, aut implementum iuramenti iam iam praestiti prohibetur. Quod ad eum, cui iuratum est, superior priuat eundem aut iure, quod per iusiurandum acquisiuit, aut facultate ex iuramento aliquid accipiendi. Illud enim facere potest, uel ut puniat nocentem, uel propter bonum publicum, ui domini eminentis, quo superior in bonis subditorum gaudet. (x) Sed haec in pacifcentibus nostris, qui superiorem non habebant, sibi locum uindicare haud possunt. Neque Respublicae, quarum erant gubernatores, ipsis erant superiores, utpote quod saperet principia Monarchomachica, adeoque nec per illas a iuramenti praestatione arceri poterant. Immo posito, non concesso, Rempublicam pro Principis superiore haberi posse, tamen exinde nihil ualidi ad nostrum casum inferre licet, cum pacificatio Madritiana a Carolo V. et Francisco I. tanquam publicis personis, et nomine Reipublicae utriusque facta fuerit. Dum itaque Respublicae per Principes contrahebant, et partes erant, non poterant fungi iudicis officio, Principes suos a iuramenti ui et efficacia liberando. Pontificis uero Clementis VII. dispensatio, qua Franciscum I. a iureiurando relaxauit, nullius momenti

menti est, quia neque ut Pontifex s. persona ecclesiastica, neque ut Princeps, pro superiore Regis Francisci haberi potest. Non ut Pontifex, cum illud dependeat ex falso principio, nempe Vice-Deatus et Vicariatus Christi, non ut Princeps, ob deficientem superioritatem. Principes enim in statu naturali sunt constituti, qui imperii expers est.

(x) *Conf. traduct. GROTII de iur. bell. et pac. per BARBEYRAC. Lib. 2. cap. 13. §. 20. num. 2. seqq. pag. 457. seq.*

§. XIV. Quarta ratio ex eo deriuatur, quod, si iuramentum a Francisco I. seruatum fuisset, nec Regi, nec Regno insigne decrementum fuisset exiturum. Nec Regi, mansisset enim Rex Galliae, nec Regno, nam uti olim translatio Ducatus Burgundici in gentem Ducum Burgundiae non damnosa fuit habita, ita multo minus restituito illius, quod iniuste a Gallis detinebatur, pro damno reputari debebat. Alienationes bonorum Regni s. contra leges fundamentales alienatio fit, eadem pro nulla habetur. Secus uero est, si alienatio uel restituito fiat ex necessitate, uel in utilitatem Reip. uel cum consensu eiusdem. De renunciationibus minus dubium occurrit, quippe per easdem nulla alienatio facta est, ergo Regnum nullum, multo minus insigne, detrimentum sensit. Facultas autem redeundi in carcerem, ad quod Franciscus I. iuramento adstringebatur, non seruatis promissis, quintam nobis subministrat argumentandi rationem. Nam si uerum fuisset, quod Proceres Regni Gallici, uel summum Consilium Parisiense, quorum tamen auctoritas tempore Francisci I. ualde erat deminuta, in pacificationem consentire noluisent, non tamen Regem impedire potuissent, quo minus ad euitandum periurium in carcerem iterum rediisset. Sic Regulus, Dux Romanorum, captiuus factus ab Hannibale, et in carcere derentus, iuramento cum decem aliis obstrictus, redimendorum captiuorum ergo, ad populum Romanum dimissus, recufata permutatione, memor iurisiurandi sui, in carcerem reuertit. (y) Et in recentiori Galliae historia habemus exemplum Regis Galliae, Ioannis Valefiii, qui ab Anglis captiuus factus, deinceps uero, pace certis conditionibus inita, dimissus est. Licet ille pacis conditio-

nes

nes iureiurando non confirmauisset, uicens tamen, se pacificationem non posse adimplere, in captiuitatem rediit, ibique mortuus est. (z)

(y) *Neque uero tum ignorabat, se ad crudelissimum hostem, et ad exquisita supplicia proficisci, sed iusiurandum sancte seruandum putabat, CIC. Offic. Lib. 3. cap. 27. conf. GKOT. lib. 21. de I. B. et P. cap. 13. §. 14. num. 2. pag. 454.*

(z) *Vid. PVFENDORF. Einleitung zu der Historie Cap. 5. §. 10. sub fin.*

§. XV. Sexta ratio ex eo fluit, quod secundum principia iuris Naturae princeps aequae teneatur iusiurandum seruare, atque priuatus, solummodo hac manente differentia, ut Princeps directiue, priuatus uero et directiue et coactiue obstringatur. Nec differentia subest ratione obligationis, sed duntaxat ratione executionis. (z) Et Princeps, nomine Reipublicae contrahens s. paciscens, pactumque iureiurando corroborans, quodammodo magis obstringitur, cum priuati iuramentum aliquando a superiore, uel summi imperii, infringi possit, non uero Principis, qui superiore destituitur.

(z) *Vid. hic Excell. DN. PRAES. in synopsis. p. 702. nos. 64.*

§. XVI. Clauduit denique commentationem nostram septima ratio, ex effectu pacti proueniens. Effectus autem pacti est obligatio, seu necessitas moralis praestandi id, quod mutuo consensu fuit placitum. Eiusmodi effectum quoque in proposito nostro casu adesse, patet ex antecedentibus. Ibi enim actum fuit de causa efficiente, de formali et materiali pacti, et demonstratum, ea omnia in pace Madritiana concurrisse, indeque necessario sequitur, eundem, secundum regulam, positis causis, ponitur quoque effectus, non potuisse abesse. Et quoniam ad dictam pacificationem Francisci I. adhuc accessit fides iurata secundum circumstantias iam recensitas, ex huius uero uiolatione existit periurium, concluditur, Franciscum, qui illam pacem iurata uiolauit, pro periuro utique esse habendum.

EPI-

EPILOGVS.

Equidem multo fufius illuftrè hoc thema tractare potuiſſem, cum autem alteri diſſertationi, ex Inçlyti Ordinis Philoſophici ſtatutis habendæ, argumenta contraria examinanda ac cõſutanda referuare debeam, his fere cancellis cogitationes meas includere neceſſe habeo. Pro conceſſo itaque ad hocce opus peragendum auxilio

SIT DEO LAVS ET GLORIA.

ULB Halle

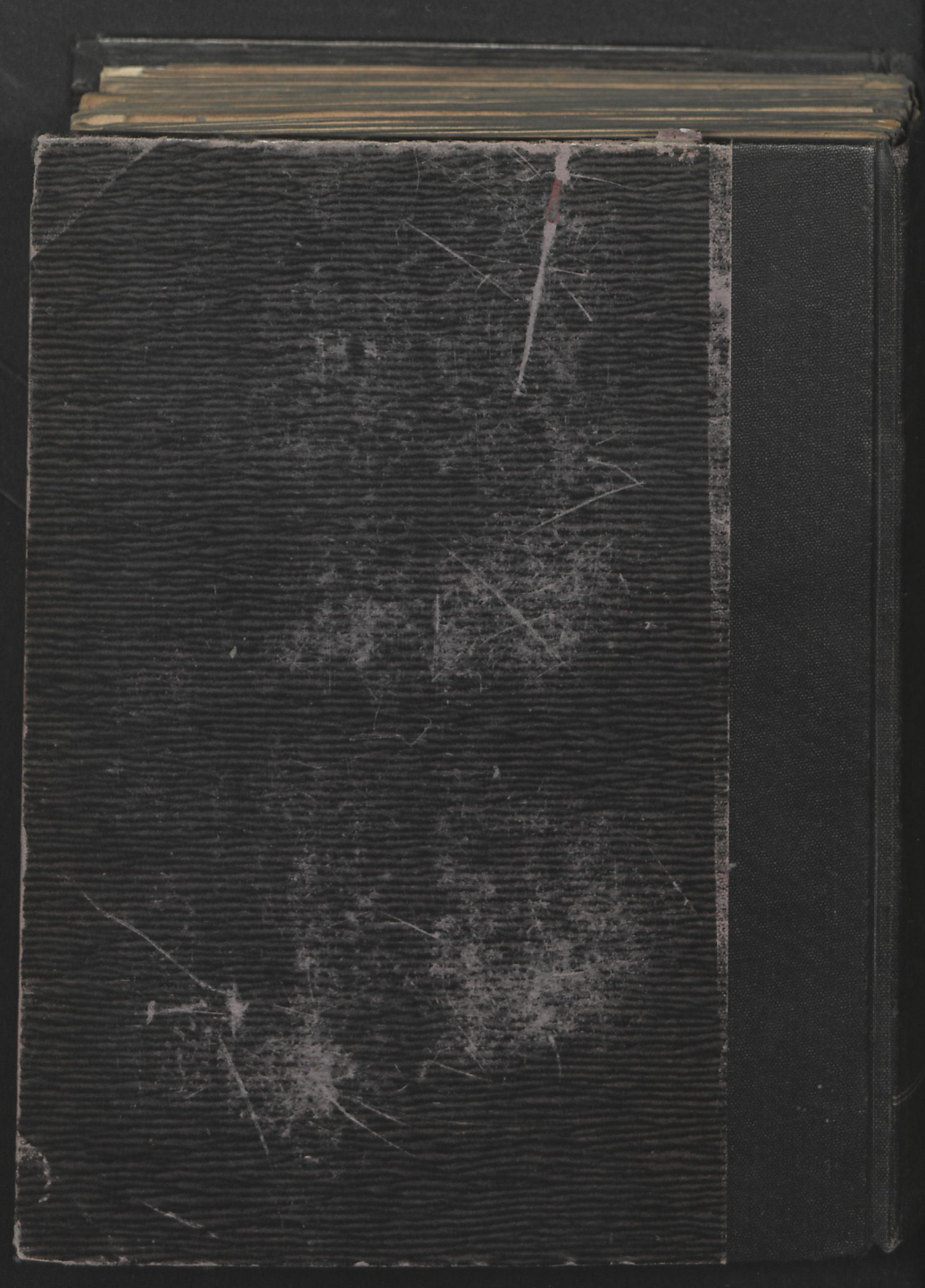
3

004 057 635

Sb.

Q. D. B. V. 1726 9/5 4
DISSERTATIONEM MORALEM
RATIONES ^{QVA} EXPONVNTVR
^{CVR}
FRANCISCVS I
GALLIARVM REX OB
IVSIVRANDVM CAROLO V
IMPERATORI HAVD
SERVATVM PERIVRVS
CENSERI DEBEAT

PRAESIDE
MARTINO HASSEN
MORALIVM ET CIVILIVM P. P
PATRONO FORTVNARVMQVE SVARVM
AMPLIFICATORE PIE COLENDO

IN
ILLVSTRI AD ALBIM ACADEMIA
D. XXI. DECEMBR. M DCC XXVI
PLACIDO DOCTORVM EXAMINI
SVBMITTET
AVCTOR
IOANN. CHRISTOPH. ROEHRING
LL. ARTIVM MAGISTER
ET IVR. VTR. CANDIDATVS

WITTEBERGAE, LITERIS GAEBERTIANIS

